

Nytt, stort stipend til Marie Lysnes minne:

– Kvalitetssykepleie

DRIFTIG KVINNE: Marie Lysnes hadde et sterkt engasjement for sykepleie. Hun var blant annet rektor ved Statens spesialscole i psykiatrisk sykepleie og skrev lærebøker i faget.

– Marie Lysnes var en foregangskvinne. Moderne psykiatrisk sykepleie fantes ikke i Norge før hennes tid, sier medlem i Marie Kristofa Lysnes stiftelse, Kjell-Henrik Hendrichs. I år vil en heldig sykepleier få 75 000 kroner av stiftelsen.

Tekst Johan Alvik
Foto Arkivfoto Sykepleien/Anne Sidsel Herdlevær og Kjell Arne Bakke

Marie Lysnes ble født i Tromsø i 1906. Hun var sykepleier, rektor og lærebokforfatter. Hun døde i 2004, og etterlot seg en stiftelse som i dag forvalter en arv på rundt en og en halv million kroner. I år deler stiftelsen for første gang ut et stipend.

– Formålet er at stipendet skal sette mottakeren i stand til å gjennomføre et prosjekt det ellers ville vært vanskelig å få til. Vi tror at det finnes en rekke kreative og nytenkende sykepleiere med kanskje utradisjonelle prosjekter. Det er helt i Marie Lysnes' ånd ikke å gå den opptrukne allfarvei, sier medlem i stiftelsen Kjell-Henrik Hendrichs.

var hennes pasjon

En engasjert kvinne

Hendrichs minnes Lysnes som en engasjert og driftig sykepleier, som har hatt mye å si for moderen psykiatrisk sykepleie. Han var også en god venn av henne.

– Jeg kjente Marie bedre enn de fleste. Selv om det var 35 års aldersforskjell, utviklet vi et meget nært vennskap, sier Hendrichs.

– *Hvordan vil du beskrive Marie Lysnes?*

– Marie var en personlighet i ordets beste mening. Livet hadde ikke alltid fart lett med henne, noe som bygget henne opp. Med en usvikelig rettferdighetssans, et brennende engasjement og livsappetitt, og betydelige intellektuelle evner gikk hun løs på det hun oppfattet som sine oppgaver i livet. Jeg har mange ganger lurt på hva hun kunne ha drevet det til hvis hun hadde valgt litt mindre kronglete livsveier. Hun hadde både en uvanlig god språkfølelse og en fargerik penn. Jeg har ofte formulert henne i setningen: «Marie er sine venners venn og sine fienders fiende!» Du var aldri i tvil om hvor du hadde Marie.

– *Hvordan var hun som fagperson?*

– Hun hadde en klokkeetro på begrepet kvalitet. Først arbeidet hun i somatikken og holdt også der sin faglige fane høyt. Så ble hun krigsflyktning i Sverige. Og hun kom hjem til Norge gjennom styrkene som gikk inn i Finnmark etter at tyskerne hadde trukket seg tilbake. Hun var med i første linje.

FORVALTER PENGENE: Kjell-Henrik Hendrichs skal være med og avgjøre hvem som får stipendiet. Foto: Privat.

Det sier vel litt om henne at hun uten å mukke delte et 16-mannstelt på Finnmarksvidda med 15 andre soldater. Det var neppe andre alternativer innomhus.

Viktig for faget

Kjell-Henrik Hendrichs mener at Marie Lysnes har hatt stor betydning for psykiatrisk sykepleie i Norge.

– Hun må vel sies å ha

skapt den moderne betydning av begrepet. Med et snev historisk innsikt vet vi at noen egentlig faglig psykiatrisk sykepleie ikke fantes før hennes tid. Hun var den første som reiste verden rundt for å samle kunnskap, innsikt og inspirasjon. Hun var den som fikk fravristet de psykiatriske sykehus «deres» spesialskoler. Den frittstående skolen på Statens Utdanningscenter for helsepersonell var så nær det man kan kalle en universitetsmodell, som det den gang var mulig å komme. Det var studiets kvalitet og studentenes behov som skulle prege så vel teori som praksis. Tidligere hadde skolene vært et appendiks til sykehusdriften og studentenes praksis i betydelig grad dirigert ut fra sykehusenes behov, sier Hendrichs.

Hendrichs forteller at Lysnes var aktivt med i samfunnsdebatten.

– Hun hadde visjoner som ble latterliggjort, ikke minst av konkurrerende fagfeller. I dag tar man mange av disse visjonene som en selvfølge. Hun fulgte jo med i faget som ingen annen. I en av

MARIE LYSNES

■ Marie Lysnes (1906-2004), født i Tromsø hvor hun også tok sykepleierutdannelse i perioden 1930-1933. Hun arbeidet en tid som kommunesykepleier i Flakstad i Lofoten, før hun fikk jobb ved Strinda sykehus i Trondheim. I 1939 dro hun til Oslo og startet videreutdannelse ved Norges Sykepleierhøgskole. Da Norge ble okkupert, valgte hun å avslutte utdannelsen og dro tilbake til Trondheim.

■ Marie Lysnes dro til Sverige i 1942 og tjenestegjorde som sykepleier i de norske militære politistyrkene. I februar 1945 ble hun sendt til Nord-Sverige for å slutte seg til Fs II, og den 14. april 1945 ble mannskapene sendt inn i Finnmark og feltsykehuset etablert i Kautokeino. Hun var i militæret til 1946 for deretter å gå inn i sivilt arbeid som sykepleier i Østfold. Senere ble hun sterkt engasjert i psykiatrisk sykepleie, og etter flere år med videreutdannelse og praksis ble hun rektor ved Statens spesialscole i psykiatrisk sykepleie i 1957. I mangel på lærebøker i faget skrev hun «Behandlere – voktere?», utgitt i 1982.

■ Gjennom sin lange karriere kjempet hun en innbitt kamp for pasientene, faget og sykepleierne. Hun har mottatt nasjonale og internasjonale utmerkelser for sitt virke, og i 1977 mottok hun Florence Nightingale-medaljen fra Det Internasjonale Røde Kors. Denne utmerkelsen deles ut annethvert år i maksimalt 50 eksemplarer til sykepleiere over hele verden. Hun arbeidet videre for sykepleien også etter å ha trådt inn i pensjonistenes rekker, blant annet arbeidet hun med en bok som skulle bære tittelen «Fremad marsj, Marie!».

Kilde: Arkiverket

«Hun hadde en usvikelig rettferdighetssans, et brennende engasjement og livsappetitt.»

sine tidligere leiligheter hadde hun en dobbeltseng. I den ene lå Marie. Den andre var full av nye fagbøker og annen relevant litteratur over et bredt felt. Jeg kjenner ingen annen sykepleier som tilnærmevis har skrevet så mange faglige kronikker i dagspressen.

– *Hva vil du si er det viktigste hun har utrettet?*

– Nesten umulig å svare på. Men det gir et gigantisk inntrykk av hennes kraft og engasjement at hun etter at hun ble pensjonert rektor, på oppfordring reiste til Island og opprettet og underviste i en ny skole i psykiatrisk sykepleie. Og det var etter at hun var blitt belemet med en rekke helseplager.

– *Hvilke råd tror du hun ville gitt til dagens psykiatriske sykepleiere?*

– Hun ble aldri trett av å formane om etisk standard, humanistisk empati og menneskekjærlighet. I våre mange samtaler kom vi ofte tilbake til N.F.S. Grundtvigs diktstrofe. «Lys uten varme er helvedes kval!» Det betyr at dersom du ikke er en filantrop, hjelper det lite om du har all verdens faglig dyktighet. Det blir fortsatt en kald hånd og et kaldt hjerte. Og dette er ikke ment som sentimental sirup.

Opprettet stiftelse

Marie Lysnes ville at alt av verdier som ble igjen etter henne skulle gå til en stiftelse, ifølge Hendrichs.

Han gir følgende forklaring på hvorfor stiftelsen ble opprettet:

– Marie var ikke entydig begeistret for utviklingen av sykepleierfunksjonen og sykepleierutdanningen. Stiftelsen skulle brukes til å stimulere en utvikling med akademisk kvalitet tuftet på

klinisk kunnskap. Begrepet klinisk forskning lå nok hennes hjerte nær. Teori er bra nok, men den har en fare for å sprike med begge bein i løse lufta. Sykepleieteori godt plantet i klinisk forskning var noe hun hadde sans for. Da blir faget et byggverk som står seg, sier Hendrichs.

Marie Lysnes døde i 2004. Hendrichs sier at det har tatt tid å gjøre opp boet, og at det er forklaringen på hvorfor det først nå lyses ut stipend. Grunnkapitalen i stiftelsen er i dag på om lag 1,5 millioner kroner.

Skal gi økt kunnskap

Stipendet skal gå til bare ett prosjekt.

– Intensjonen er å dele ut ett stipend hvert år. Vi mener det er bedre med ett stipend av en viss størrelse enn en rekke småstipender, sier Hendrichs.

– *Må den som får stipendet forplikte seg til noe?*

– Stipendet skal gå til et prosjekt som understøtter stiftelsens intensjon. Og hele poenget er jo kunnskapsøkning. Det betyr at det må bli avlagt en rapport som bør få betydning for ny sykepleiekunnskap eller underbygge eller betvile tidligere kunnskap. Nå er det så mange innfallsvinkler til slike prosjekter at vi har ikke villet sette opp for mange formelle krav ved utlysningen av det første stipendet.

– *Krav til hvordan pengene skal brukes?*

– Vi tror på kreative prosjekter. Det eneste pengene ikke skal gå til er sparegrisen. Ellers vil en søknad med et budsjett måtte ta karakter av prosjektets egenart. I noen tilfelle vil kanskje alle midlene gå til dekning av tapt arbeidsfortjeneste, mens det i

OPPRETTET STIFTELSE: Marie Lysnes ville at hennes penger skulle komme sykepleierfaget til gode i form av et stipend. Stiftelsen i hennes navn forvalter nå rundt 1,5 millioner kroner, og i år deles stipendet ut for første gang.

andre tilfelle vil inneholde en betydelig reisekomponent.

– *Hvorfor er det viktig å føre Marie Lysnes ånd og arbeid videre?*

– Marie var en veibryter og en veiviser. Kvalitetssykepleie var hennes livs pasjon. Vi kunne være så enige som fløte og så uenige at det sprutet gnistrer. Men hun vek aldri en tomme fra det hun mente var rett og det hun trodde på. De som ikke var like engasjert som hun var og kanskje et hakk mer pragmatiske, synes nok Marie fra tid til annen ble for voldsom og plag-som. Men det er jo disse merkelige enerne som setter spor etter seg. Det er de som peker ut veien og holder oss oppe. Uten personer som Marie Lysnes forfaller vi vanlige mennesker til vårt litt dorske kjøpmannskap. Stipendet skal bidra til å være en inspirasjon og tankevekker. ■